

Tulevaisuusvaliokunta

Hallituksen vuosikertomus 2021

Tarkastusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen vuosikertomus 2021 (K 2/2022 vp): Asia on saapunut tulevaisuusvaliokuntaan lausunnon antamista varten tarkastusvaliokunnalle. Määräaika: 30.9.2022.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- johtava asiantuntija Jaana Tapanainen-Thiess, valtioneuvoston kanslia
- budjettineuvos Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö
- johtava asiantuntija Jyrki Alkio, työ- ja elinkeinoministeriö
- osastopäällikkö Katri Kaaja, Tilastokeskus
- ylijohtaja Ville Vertanen, Tilastokeskus
- puheenjohtaja Eeva Furman, Kestävän kehityksen asiantuntijapaneeli

Valiokunta on saanut kirjallisen lisäselvityksen:

- budjettineuvos Armi Liinamaa, valtiovarainministeriö

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Tulevaisuusvaliokunta on käsitellyt hallituksen vuosikertomuksen 2021 (K 2/2022 vp), jonka liitteestä 3 ilmenevät eduskunnan 4.3.2019 (VNS 5/2018 vp — EK 48/2018 vp) ja 17.11.2021 (VNS 3/2020 vp — EK 37/2021 vp) tulevaisuusvaliokunnan esityksestä hyväksymät lausumat sekä valtioneuvoston toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta.

Tulevaisuusmietintö

Eduskunta hyväksyi 4.3.2019 tulevaisuusvaliokunnan tulevaisuusmietinnön toisen osan (VNS 5/2018 vp — EK 48/2018 vp). Mietintö sisälsi 10 lausumaa, joista edelleen voimassa on kaksi:

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto:

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2022 vp

5. valitsee työn murrokseen, suomalaisen työn tulevaisuuteen ja hyvinvointitalouteen liittyen ilmiöpohjaisen budjetoinnin kohteeksi nuorten syrjäytymisen ehkäisy, osatyökyvyn hyödyntämisen ja työhyvinvoinnin

9. kehittää tulevaisuusselonteon vaikuttavuutta siten, että tulevaisuusselonteon valmistelu kiinnitetään paremmin ministeriöiden yhteiseen ja jatkuvaan ennakkointiin; ministeriöiden yhteisen ja jatkuvan tulevaisuustyön yhteen keräävä julkaisu voi toimia tulevaisuusselonteon ensimmäisenä, yhteistä ymmärrystä rakentavana osana; Tulevaisuusselonteon toisessa osassa valtioneuvosto voi valintansa mukaan avata paremmin jonkin tai jotkut selvityksessä esille nousseista ilmiöistä; selontekomenettely mahdollistaa samalla sen, että myös eduskunta voi ottaa kantaa sekä ministeriöiden tulevaisuustyöhön, että myös valtioneuvoston valitsemaan kärkiteemaan.

Tulevaisuusvaliokunta poistaa lausuman 5, mutta palaa asiaan käsitellessään hallituksen tulevaisuusselontekoja, joiden aiheena tällä vaalikaudella on seuraavien sukupolvien Suomi. Vaikka esimerkiksi lapsibudjetoinnin suhteen on hallituksen vuosikertomuksen mukaan edistytty, tulee päätöksenteon tietopohjaa ja varsinkin toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointia ja varmistamista edelleen vahvistaa esimerkiksi nuorten syrjäytymisen ehkäisy, osatyökyvyn hyödyntämisen ja työhyvinvoinnin edistämisen osalta.

Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa, että eduskunta edellyttää myös Agenda2030-mietinnön lausumassa 5 tietoon perustuvan päätöksenteon sekä muun muassa lapsivaikutusten arvioinnin kehittämistä.

Tulevaisuusvaliokunta jättää lausuman 9 edelleen voimaan. Lausuman edellyttämää tulevaisuusselonteon kaksiosaisuutta on hallituksen vuosikertomuksen ja asiantuntijakuulemisten perusteella pidetty hyvänä käytänteenä. Ministeriöiden yhteistä ja jatkuvaa ennakkointia kannattaa siksi edelleen kehittää niin, että se toimii tulevaisuusselonteon ensimmäisen osan toimintaympäristöanalyysinä ministeriöiden yhteisen tilannekuvan ja valtioneuvoston kanslian ennakkointiosaamisen varmistamiseksi.

Agenda2030-mietintö

Eduskunta hyväksyi täysistunnossaan 17.11.2021 tulevaisuusvaliokunnan Agenda2030-mietinnön VNS 3/2020 vp—EK 37/2021 vp. Mietinnössä eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto:

1. kuvaa jatkossa Agenda2030-selonteossa yksityiskohtaisemmin, miten Suomen muu kestävä kehityksen politiikka kiinnittyy Agenda2030-toimenpideohjelmaan, varmistaa, että erilaisissa toimikunnissa, paneeleissa, raadeissa, pyöreissä pöydissä sekä tutkimus- ja työryhmissä tehtävä Agenda2030-toimenpideohjelmaan liittyvä työ muodostaa synergisen kokonaisuuden ja tulee aidosti huomioon otetuksi, varmistaa Agenda2030-toimenpideohjelmaan liittyvän monitoimijaisen ja poikkisektoraalisen työn koordinoinnin, tekemisen ja arvioinnin edellyttämät resurssit valtioneuvoston kansliassa ja ministeriöissä sekä myös muiden keskeisten sidosryhmien, kuten esimerkiksi kestävä kehityksen toimikunnan, kehityspoliittisen toimikunnan, tiedepaneelien ja kansalaisraatien osalta.

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2022 vp

2. painottaa kestäväen kehityksen politiikassa etenkin Suomen ekologisen velan lyhentämistä sekä toimenpiteitä, jotka ratkaisevat julkisen talouden rakenteelliseen alijäämään, julkisen velan kasvuun, huoltosuhteen heikkenemiseen sekä väestön alueelliseen keskittymiseen ja eriytymiseen liittyviä ongelmia mukaan lukien yksinäisyyteen, mielenterveyteen ja liikkumattomuuteen liittyvät ongelmat.
3. vahvistaa kuntien ja julkisten hankintojen roolia kestäväen kehityksen toimeenpanon ajurina ja kehittää valtioneuvoston kanslian kestäväen kehityksen työn ja valtiovarainministeriön kuntapolitiikkatyön yhteyttä.
4. edistää kestäväen kehityksen politiikassa ilmiöpohjaista toimintamallia, tunnistaa ja ottaa huomioon Agenda-2030 toimenpideohjelman tavoitteiden ja toimien sekä näihin kytkeytyvien teknologiaratkaisuiden keskinäisriippuvuudet sekä yhteis-, ristikkäis- ja ulkoisvaikutukset, kehittää suomalaisen kulutuksen rajat ylittävien vaikutusten mittaus- ja raportointitapaa, pyrkii Agenda2030-toimenpideohjelmassa kokonaiskestävyyden edistämiseen, kehittää tavoitteita ja toimenpiteitä konkretisoivia ja arvioivia mittareita, joilla voidaan seurata kestäväen kehityksen edistymistä pitkäjänteisesti yli budjetti- ja vaalikausien, hyödyntää näitä mittareita muun muassa Agenda2030-selonteossa sekä kestäväen kehityksen budjetoinnissa julkisen talouden suunnitelmissa ja talousarvioissa. Määrällisten mittausten rinnalle tarvitaan myös laadullista edistymisen ja sen esteiden analyysiä.
5. kehittää ja resursoi osana tietoon perustuvaa päätöksentekoa myös arviointia. Arviointia on tehtävä sekä etukäteen että jälkikäteen, ja arvioinnin tulokset on myös aidosti huomiotava lainvalmistelussa. Tarvetta on erityisesti kestäväen kehityksen arvioinnille, lapsivaikutusten arvioinnille, yritysvaikutusten arvioinnille, teknologian yhteiskunnallisten vaikutusten ja teknologian terveysvaikutusten arvioinnille sekä tiedolle kestäväen kehityksen ja hiilineutraaliuden edistämistoimien kustannuksista ja taloudellisista vaikutuksista, vaihtoehtoisten toteutustapojen kustannuksista ja toimimattomuuden hinnasta.
6. nostaa tutkimus- ja kehityspanostukset 4 %:iin bkt:stä. Oikein mitoitettulla ja kohdistetulla sekä riittävän kokoluokan julkisella kestäväen kasvun vivutuksella voidaan nopeuttaa ja kasvattaa myös yksityisiä investointeja.
7. huolehtii opettajien osaamisesta kestävyysmurroksessa ja ekososiaalisessa sivistyksessä, päivittää eri alojen koulutustarpeiden ennakoimista ja koulutusjärjestelmien toimintaa kestävyysmurroksen edellyttämien osaamis- ja työvoimatarpeiden näkökulmasta, suuntaa jatkuvaa oppimista ja uudelleenkouluttautumista oikeudenmukaisen siirtymän näkökulmasta varsinkin niille toimialoille ja alueille, joita kestävyysmurros eniten muuttaa, turvaa vapaan sivistystyön resurssit ja lisää taiteen perusopetusta kaikilla opetusasteilla, lisää tulevaisuuskasvatusta opetukseen ja oppilaanohjaukseen alkaen opettajien ja ohjaajien koulutuksesta sekä täydennyskoulutuksesta.
8. edistää taiteen osallistumista kiperien ongelmien ratkaisemiseen yhdessä tieteen, talouden ja julkishallinnon toimijoiden kanssa tekemällä Luovuuden tiekartan.

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2022 vp

9. edistää talouden systeemistä kestävyysmurrosta kehittämällä pitkäjänteisesti keskeisiä keihäänkärkimurroksia, kuten kestäväää energiaa ja kiertotaloutta tukevaa sääntelyä ja kannusteita.

10. tukee alueellista yhteistyötä esimerkiksi yritysten, järjestöjen ja yhdistysten sekä oppilaitosten (varhaiskasvatuksesta yliopistoihin ja korkeakouluihin) välillä niin, että sillä tuetaan alueellisia vahvuuksia, kehittää kestävään kasvuun keihäänkärkien ympärille systeemitason suunnittelu-, kehitys-, tutkimus- ja liiketoimintaosaamista sekä talenttikeskittymiä uusine yhteistyön muotoineen, mahdollistaa kestävään kasvuun liittyviä kokeiluja sekä demonstraatio- ja pilottilaitoksia ja vivuttaa suuria kestävään kasvuun investointeja.

11. tekee innovatiivisen, rohkean, kansallisesta osaamisesta lähtevän ja kansainvälistä vaikuttavuutta korostavan Positiivinen kädenjälki -ohjelman yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa kestävien teknologioiden ja ratkaisuiden sekä paremman sääntelyn monialaiseksi kehittämiseksi ja kestävään työllistävään kasvuun edistämiseksi.

12. arvioi suurvaltakilpailun vaikutukset kestävään kehitykseen.

13. edistää kestävyysmurroksen hyväksyttävyyttä, oikeudenmukaisuutta ja tasa-arvoa sekä kansalaisten henkistä resilienssiä mahdollistamalla sidosryhmien ja kansalaisten osallistamisen ratkaisuiden suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, varmistaa, että myös yhteiskunnan hiljaiset, kuten lapset, nuoret, maahanmuuttajat, vammaiset ja ikääntyneet otetaan aktiivisiksi toimijoiksi mukaan kestävyysmurroksen tekijöiksi

14. sanoittaa Agenda2030-toimenpideohjelman ja muutkin vastaavat kestävään kehityksen politiikkaa ohjaavat ohjelmat ja etenkin kansalaisia ja sidosryhmiä päätösprosesseihin osallistavat työskentelymuodot toivon muotoon. Päätöksenteon pohjaksi tarvitaan avointa tietoa ja arvokeskustelua niin kestävyysmurroksen mahdollisuuksista kuin uhkistakin, mutta parhaiten tarvittavaan muutokseen innostavat positiiviset esimerkit maailmalta ja kotimaasta läheltä ihmisen omaa arkea. Kestävästä tulevaisuudesta on tehtävä ihmisen kokoinen ja näköinen.

Tulevaisuusvaliokunta jättää eduskunnan Agenda2030-mietinnössä (VNS 3/2020 vp—EK 37/2021 vp) esittämät lausumat voimaan. Lausumat ohjaavat Agenda2030-toimenpideohjelman kansallisten toimenpiteiden toteuttamista ja vaikuttavuutta sekä seuraavan Agenda2030-selonteon valmistelutyötä.

Kestävään kehityksen, vihreän siirtymän ja kestävään kasvun edistymisen mittaaminen ja arviointi ylivaalikautisesti

Hallituksen vuosikertomusta käsitellessään tulevaisuusvaliokunta kuuli asiantuntijoita erityisesti kestävään kehityksen, vihreän siirtymän ja kestävään kasvun edistymisen mittaamisesta ja arvioinnista ylivaalikautisesti.

Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa, että valiokunta on lausunnoissaan Suomen Kestävään kasvun ohjelmasta (TuVL 1/2021 vp—VNS 6/2020 vp) ja julkisen talouden suunnitelmasta

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2022 vp

vuosille 2022-2025 (TuVL 5/2021 vp—VNS 3/2021 vp) huomauttanut, että "päätöksentekijöillä ei parhaillaan ole riittävästi tietoa hyvinvointitalouden ja kestävä kasvun tilasta ja edistymisestä politiikkajohdonmukaisuuden varmistamiseksi, vaikka hyvinvointitalous ja kestävä kasvu ovat aikamme tärkeimpiä murroksia." Lausunnossaan (TuVL 5/2020 vp—HE 146/2020 vp) valiokunta toteaa myös, että "kestävän kehityksen ja vihreän siirtymän toteutumista on vaikeuksista huolimatta kyettävä arvioimaan luotettavaan tietoon perustuen niin vuosittain kuin eri vuosien välillä." Tätä edellytetään myös eduskunnan Agenda 2030-mietinnön (VNS 3/2020 vp—EK 37/2021 vp) lausumassa 4.

Vastaavasti lausunnoissaan Euroopan vihreän kehityksen ohjelmasta (TuVL 1/2020 vp—E 61/2019 vp) ja julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024 (TuVL 2/2020 vp—VNS 1/2020 vp) valiokunta toteaa, että "kaikki se, mitä COVID-19-pandemiasta elpymisen suhteen tehdään, on tehtävä niin, että samalla ratkaistaan myös muita yhteiskunnallisia ongelmia. COVID-19-pandemiasta elpymiseen suunnattavat resurssit on suunnattava niin, että ne samalla ovat investointeja vihreään siirtymään ja ratkaisevat myös hyvinvointiyhteiskuntamme rakenteellisia ongelmia." Tulevaisuusvaliokunta katsoo, että tämä "monen ongelman samanaikaisen ratkaisemisen periaate" on entistäkin tärkeämpää nyt, kun on pandemian lisäksi sopeuduttava myös Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan taloudellisiin seurauksiin. Tällä tavalla välttämättömät kulut toimivat samalla tulevaisuusinvestointeina, jotka vahvistavat Suomen huoltovarmuutta sekä edistävät uudistavaa resilienssiä eli toiminta- ja uudistumiskykyä.

Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa turvallisuusympäristön muutosta käsitelleessä lausunnossa (TuVL 2/2022 vp—VNS 1/2022 vp) esille nostamastaan huomiosta, että vaikka "lähitulevaisuudessa on varauduttava erityisesti Venäjän arvaamattoman ja aggressiivisen sotilaallisen toiminnan aiheuttamiin ajankohtaisiin turvallisuusuhkiin, pitkän aikavälin kokonaisturvallisuuden näkökulmasta suurimmat riskit liittyvät edelleen jo aiemmin tunnistettuihin kansallisiin ja maailmanlaajuisiin haasteisiin esimerkiksi kestävässä kehityksessä, huoltosuhteessa ja hyvinvointiyhteiskunnan rahoituspohjassa, maailmantaloudessa sekä globaalissa eriarvoistumisessa.

Tulevaisuusvaliokunta muistuttaa myös eduskunnan Agenda2030-mietinnön (VNS 3/2020 vp—EK 37/2021 vp) lausumasta 12, joka edellyttää arvioimaan suurvaltakilpailun vaikutukset kestävään kehitykseen.

Lopuksi tulevaisuusvaliokunta huomauttaa, että velkaantumisen taittamiseksi myös Agenda2030-mietinnön (VNS 3/2020 vp—EK 37/2021 vp) lausumien 9 ja 11 merkitys on kasvanut: eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto "9. edistää talouden systeemistä kestävyysmurrosta kehittämällä pitkäjänteisesti keskeisiä keihäänkärkimurroksia, kuten kestävä energiaa ja kiertotaloutta tukevaa sääntelyä ja kannusteita." Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto: "11. tekee innovatiivisen, rohkean, kansallisesta osaamisesta lähtevän ja kansainvälistä vaikuttavuutta korostavan Positiivinen kädenjälki -ohjelman yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa kestävien teknologioiden ja ratkaisuiden sekä paremman sääntelyn monialaiseksi kehittämiseksi ja kestävä työllistävän kasvun edistämiseksi."

Valiokunnan lausunto TuVL 4/2022 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Tulevaisuusvaliokunta esittää,

että tarkastusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 28.9.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Joakim Strand r
jäsen Harry Harkimo liik
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Ville Kaunisto kok
jäsen Pasi Kivisaari kesk
jäsen Ari Koponen ps
jäsen Antti Lindtman sd
jäsen Merja Mäkisalo-Ropponen sd
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
jäsen Anu Vehviläinen kesk
jäsen Jussi Wihonen ps

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Olli Hietanen
valiokunnan pysyvä asiantuntija Maria Höyssä